

Szerkesztői iroda:

Budapest, ferenciek-tere 3

Előfizetési díj:

Félévre . . . . . 8 frt  
Égyedévre . . . . . 4 frt

Egyes szám 5 kr.

A „Salon és Sport” képes  
melléklettel együtt 15 kr.

## FŐVÁROSI LAPOK

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI NAPI KÖZLÖNY.

„SALON ÉS SPORT” HETI MELLÉKLAPPAL

Előfizetések

szintugy mint

Hirdetések

a kiadóhivatalba

(Budapest, ferenciek-tere,

Athenaeum-épület)

küldendő.

## A papucs.

(Beszély.)

Irta Simay Ödön.

(Folytatás.)

— Bizony kérem, kellemetlen az igaz szó, különösen ha nem szoktuk meg; mert zsarnoki önkény-nyel annyira megfélemlíti azt a kedves, derék felesé-  
gét, hogy szegény asszony szólni sem mer már, csak emésztli magát, némán tűr és hallgat; míg majd...

— De asszonyom!

— Igen is, uram, tűr, hallgat, emésztli magát folyton, — míg el nem emésztli magát végkép. Más asszony már rég nem tűrné az ön viselkedését; de ne fenhéjazzon, Malvin sem fogja örökké. Hála isten-nek, van még szegénynek egy támasza, van kinek meg-esik a szive méltatlan szenvedéseinek. Pártját fogom, nem fogom engedni, hogy a mai bankethez hasonló skandalumaival ölje azt az angyalt. Baráti kötelessé-gemnek fogom tudni, még ha ő maga nem akarná is, sikra szállani mellette.

— Szálljon tőlem nagysád, a hova tetszik, sikra-tetőre, akár ha mindjárt a szent Gellért hegyére is; csak nekem tessék békémet hagyni, minket kegyes-kedjék kihagyni a krédóból s nem ártani magát a dol-gaikba. Ne késztesen udvariatlannak lennem nő iránt.

— Nem lepne meg. És még valamit uram.

— Van még? Az az hogy tessék paran-csolni hát.

— Rövid leszek. Még csak arra fogom kérni tekintetes Gyárfás járásbíró urat, hogy az én férjemet szíveskedjék további barátságától megkímélni. Nem veheti zokon egy aggódó hitves eme kérelmét, ki nem nézheti tétlenül, hogy férjét a rossz példa, rossz tár-saság...

— Hordja a...

— Kicsoda? kit? és hova? — azt nem ért reá elmondani Guszti, mert Rágóné, köd előtttem, köd utánam, elvitorlázott a láttávból.

— Valóságos pokol pozdorjája! Nem értem azt a Rágót, mint tud megtérni ilyen borsószálmára

predestináltat a házánál. Azután még mindig ide hozzánk pemetézik az égetni való. Bizony még el-  
rontja a feleségem. Most is bujtogatni járt nála, tudom!

V.

Gyárfás olyképpen érezte magát, mint a ki skor-pióval lakott jól, hármásával szedte a lépcsőt dühé-ben s elérve az ő hajlékának elébe, akkorát rántott a csengettyűszáron, hogy mentten kezében maradt a vége.

— Süket vagy, vagy a füledtől nem hallasz! — förmedt az ajtót táró Zsuzsira.

— Hiszen azonnal jöttem.

— Ki van itthon?

— Mink.

— Már mint kicsoda?

— A nagysága.

— Vizet a mosdóba, átöltözöm.

— Készítettem már.

— És a ruhám?

— Tessen.

— Pokolba ezzel a lebernyeggel? Ki kérte, mit hozod!

— De hát mindig ez tetszik...

— Ha ezerszer is mindig, de most nem tetszik, érted-e?! A szalon kabátom, fekete ruhám, izibe!

Gyárfás azt várta, hogy felesége már az ajtóba jön elébe. Mihelyest Rágónét meglátta lejönni, tudta, hogy az Malvint felbujtani járt itt, el volt készülve, hogy szemrehányással fogja fogadni vagy legalább megkísérli lebeszélni esteli szándékáról; mert hogy komplottot szöttek ellene, az kétségtelen. Az ilyennek jó elejét venni.

Az asszonynak tűzön a forró zsir, pirul a fánkja, ilyenkor bajos azt ott hagyni magára; csak mikor a szóváltás oly hangosan folyt már, hogy okvetlen tu-domást kellett vennie róla, hagyott ott mindent.

— Isten hozott; mi baj Guszti?

— Mondd csak, hol jársz mindig, éppen ha szük-ségem van reád, soha sem vagy kéznél.

— A konyhán volt dolgom, azért küldtem ma-gam helyett Zsuskát.

— Zsuska, Zsuska, — mit nekem Zsuska! Ha beértem volna Zsuskával, úgy nem nősültem volna meg.

— Mi bajod most egyszerre azzal a leánnyal? hisz eddig te voltál a pártfogója.

— Az, hogy még ő is regnál akarna rajtam!

— A Zsuska?

— Hát más miért hozta volna kéretlen elém a házi kabátom, ha nem malitiából teszi! Azt hiszed, nem látok át a szitán?!

— Én úgy tudom, hogy naponta eléd viszi.

— Viszi e máskor vagy soha, ahhoz neki sem-mi köze; azt tegye, a mit parancsolok.

— S mi az, a mit kívánsz?

— A szalon ruhám.

— A fekete öltözeted?

— Azt, azt, azt és ha százszor nem tetszik is, azt!

— De hát kinek nem tetszene?

— Hallgass. A ruhám add elő. És ha a mély-séges pokolnak minden nőtény sárkánya, nemcsak egy Rágóné állja is utam. Se szó, sem beszéd, még megmutatom, ki az ur a háznál.

— Hát ki kételkedik abban?

— Első sorban is, én magam. Vagy azt hiszed, fel nem érem észszel, miért duzzogsz a konyhán, a házi kabátom miatt küldöd elém? Rágóné járt itt nálad, az tanított ki, komplottot szöttek ellenem, még a cselédet sem átalottatok kitanítani.

— Tudod, hogy én Klárát nem követem.

— Hát akkor mit bujtok össze mindég?

— Te kérde? Nem te tukmáltad nyakamra barátod nejét?

— Hm. De hát gyaníhattam, hogy olyan sá-tán szülötte?

— Lásdd, ma még is köszönettel tartozol neki.

— Én?! Annak?!

— Az ő szavából értettem el, hogy te a mai estélyt, gyengéd kiméletből, titkolod előtttem. Bátran megmondhattad volna pedig.

— Mit, te nem ellenzed?!

## A költő a régi arabok fölfogásában.

(A »Hunfalvy-Album«-ból.)

A művelődés kezdetleges fokán a költő tehet-ségét és szellemi megnyilatkozását nem a *művészeti alkotás* szempontja alatt fogják fel. A költőt maga-sabb hatalmak, istenek eszközéül tekintik, ki volta-képen nem azt tolmácsolja, a mit az ő szelleme ho-zott létre, hanem a minek ő önkéntelen, sokszor aka-ratlan kifejezője, a mit magasabb lények helyeztek ajkaira. Nem *egyéni* alkotásnak nézik azt, a mit a költő geniusa előhozott. Hogy e tárgyról szólva ma-gunk is a »költői geniust« említhetjük, annak bizony-sága, hogy mint számtalan egyéb esetben, a nyelv-használat itt is egy régibb kulturfoknak megfelelő szemlélet nyomát őrizte meg, mint residuumot.

Ha azt nézzük, hogy ugynevezett *vad népek* hogyan képzelik még mai nap is költőik tudása és alkotása forrását, körülbelül módunk van következ-tetést vonni arra, hogy a későbbi kulturnépek felfo-gása mily csirákból fejlődött. Nem elszigetelt példa erre nézve egy éppen kezem ügyében levő adat, mely az ausztráliai benszülött törzsek fölfogásáról szól. »Azon törzsek között, melyekkel megismerkedtem« — így tudósít Howitt — »azt az általánosan elterjedt hitet találtam, hogy a költők az énekelést — és ez alatt a benszülöttek a költészet minden neveit értik — az *elköltözöttek szellemeitől* kapják álmukban.« E hit az *ősök kultuszának* egyik alantas fokából nőtt ki. Minthogy e fokon az elköltözöttek szellemei foglal-ják el az isteni lények rangját, a költők természetföl-lotti sugalmazása is csak a meghalt ősöktől eredhet.

A vallásos fejlődés műveltebb fokain a sugal-mazás forrását illető hit is magasabb rendű alakot ölt, Müller Miksa a régi ind literatúrának vallásos moz-zanatait elemezvén, elének állítja a védák azon he-

lyeit, melyek szerint az ind költők az isteneknek tu-lajdonítják műveiket; néha e szempontból magukat az isteneket nevezik költőknek és jósoknak. A költő készen találja himnuszát. A mint a Szóma levét meg-issza, erőt nyer az isteni sugallat tolmácsolására: költeménye olyan, mint a felhőkből kiszakadó eső vagy a szélről kergetett felhő. Mindenki tudja, hogy a régi görögök is úgy nézték a dolgot. A Muzsa éneklő a költő énekeit. Valamint az ind költő a Szóma levéből meríti lelkesedését, úgy a görög megalkotta a Hippokréné, Arethusa stb. képzeteit. Az istenek köz-vetlen hatása *szentté* avatja a költőt és hivatását. Még Cicero is ügyes ügyvédként felhasználhatja a maga korában alkalmasint már elavult régi felfo-gást az Archias költő mellett mondott védőbeszédé-ben. »Ezért — t. i. az isteni szellemért, mely a költőt áthatja — a mi Enniusunk teljes joggal szentnek mondja a költőket, mert ők mintegy isteni adomá-nyal vannak kegyeletünknek ajánlva. Azért bírák, mint emberséges emberek, szentül becsüljék a költő nevet, melyet soha semmi barbárság meg nem sértett.

A sémi ókor fölfogása e tekintetben sem kü-lönbözik az emberiség egyéb ethnográfiai köreinek a megfelelő műveltségi fokon nyilvánuló nézetétől. E sorokban leginkább az *arab pogányságot* kívánom tekintetbe venni és az erre vonatkozó ismereteket ne-hány adattal bővíteni.

Hogy az arabokhoz származás, műveltség és társadalmi szervezet tekintetében legközelebb álló népek az ókorban mily szempont alatt szemlélték a költő tehettségét, erre nézve a biblia tartott fenn szá-munkra egy igen tanulságos adatot: Bileám történetét. Ennek kiinduló ponja és magva — már most telje-sen tekinteten kívül hagyva az elbeszélésnek iroda-lomtörténeti szerkezetét — röviden a következő. Bá-lák Mó'áb népének királya aggodalommal nézi a

szomszédságában letelepedni készülő zsidókat. Vénéi-vel arról tanakodik, hogyan lehetne az e nép felől fenyegető veszélyt elhárítani. Abban állapotnak meg, hogy távol keletről egy híres költőt hírnak meg, azzal a kéréssel, hogy átkot mondjon a zsidó népre. — A költő enged Bálák kérésének; de kezdetül fogva kijelenti: »Ime eljöttem hozzád, de vajjon tehetés-gemben van-e bármit szólni? *Azt a szót, a mit is-ten szájamra ad, azt mondom.*« És később, midőn tényleg belékezd *másál-* (példázat)-jainak elmondá-sába, Izrael dicséretét hirdeti és a megrémült Bálák-kal szemben egyre azzal igazolja magatartását, hogy nem a maga szavait mondja, hanem csak azt mond-hatja, a mit isten ad szájára. Maga Bálák, ki arra készült, hogy a híres költőt dusan megtisztelti (meg-jutalmazza) átokverseiért, az ismétlődő áldó versek hallatára maga is belátja, hogy »Jehova akadályozta meg Bileámot a megtiszteltetésben.«

Mi itt Bileámot egyre *költőnek* neveztük. Nem is nézhettük másnak. Az ókori Ázsia azon népeinél, melyekkel ez elbeszélés szemléletében dolgunk van, nincsen semmi különbség a szónok, a jó és a költő között. A beszéd mód *egy* formáját használják, azt, a mit mi költészetnek nevezünk. Ok maguk *másálnak* (példaszónak) mondják beszédjüket. Azon fogalomra, melyet mi a *költő* szóval jelölünk, még külön szavuk sincs. Oly emberről van szó, a ki »azt a szót mondja, a melyet isten ad a szájára.« Ez jellemzi tehetőségét. A költő hivatásának pedig egy nagyon előkelő mo-zzanatát tárja elénk a szóban forgó elbeszélés. Job-ban megérthetjük, ha a pogány arab költészet leg-régibb körét ismerjük, mely egyrészt világosságot vet a Bileám szereplésére, másrészt meg ennek eleven vonásaiból nyerhet felvilágosítást.

A régi pogány arab társadalomban a költőket többek között egy fontos hivatással találjuk felru-házva, és e hivatás teljesítésének irodalmi eredmén-  
yi

— Már mint én? Tudod, azaz, hogy ...  
 — Ahán, tehát mégis.  
 — Semmi mégis. Csak nem azt várod, hogy én is Rágóné példáját kövessem s boldog emlékü Kukliné prédikációit kezdjem elől. A mikor menni akarsz, menj; a hova menendő vagy, eredj.  
 — És te igazán nem bánod?  
 — Van eszem ágában. Hanem hát öltözz, ha menni készülsz.  
 — Bizony, még küldesz!  
 — Nem illő vártni magadra.  
 — Mit siessek, reá érek még; alig van hét óra.  
 — S mikorra lesz a vacsora?  
 — Kilenc órára mondták, de lesz abból tiz is, míg összeverődünk.  
 — Kissé késő, de annál jobb étvágyad lesz.  
 — Abban nem lesz hiány, már most is megenném, akár az eleven farkast is.  
 — Ki van a konyhán a doktornál?  
 — A nagyvendéglősné.  
 — Jó szakácsnő; de csak korcsmai konyhára, mert a finomabb főzést, például olyan kecségét, minőt ma láthatsz nálam, ha a feje bubján jár is, sem képes betálatni.  
 — Kecségén van?  
 — Csak későre tudtam meg, hogy nem lesz szerencsém vacsorára.  
 — Ejnye no, be kár.  
 — Így öregem, már most itt van mindened: lak, klak, frak, már most öltözködhetsz addig. Én mindjárt visszajövök, csak a magyarádit vitetem vissza a pincébe, a mit felhozattam, nehogy megromoljon ide fenn a meleg konyhán.  
 — Magyarádi?  
 — A bácsi küldött számomra ma, néhány palackkal; még 1831-iki szűrés.  
 — Harmincegyedik?  
 — Eltesszük másszorra, ma úgy is javából élsz a jónak a banketen.  
 — Persze, persze. Pedig ha meg nem ígértem volna, engem utse nagy kedvem lenne ...  
 — Öltözz már no, nézd, itt a kabátod, dacára, hogy már öt éves, most is oly jól testhez áll, olyan új még, akár csak öt évnek előtte, mintha ma kapta volna haza a szabótól. (Talán észre veszi magát, eleget hangsúlyoztam az öt évet.)  
 — Haj barátom, elhiszem azt, Pesten készült. Tetszeni akartam én akkor ebben valakinek.  
 — Meg is nézhetett benne mindenki, úgy állott rajtad, mintha öntötték volna reád.  
 — És még divatos szabásu?  
 — Az-az, pedig bizony már öt éves, ha merő

ujnak látszik is. (Hogy is mondja ő azt: durae capacitatis homo.)  
 — Esküvőre csináltattam; azóta alig is volt rajtam.  
 Malvin, úgy látszik szórakozott vagy nagyot hall, egész figyelmét Guszti nyakkendő csokra bogozására összpontosítja.  
 — Így ni. Már most készen vagy, mehetsz, ha úgy tetszik.  
 — Nincs nyakamban a tatár, mikorra lesz még a vacsora.  
 — Egy vagy másfél óra hamar telik társaságban.  
 — Az ám, csak hogy már most is nemzetiszin karikát hány a szemem éhembem.  
 — Hát a mi azt illeti, ha már éppen annyira öl az éhség, ehetsz itthon valamit addig is, kész az étel, mint rendesen ilyenkorra; harapj egyet, másfél óra alatt még úgy elfeleded, akár a tavalyi esőt.  
 — Okos asszony vagy, mondasz valamit.  
 — Nem kell hogy sokat egyél, csak egy-két falatot, nehogy talán elvegye étvágyad a nagyvendéglősné főztétől.  
 — No-no, ne hengej Malvin, az is jó szakácsnő s ha mindjárt nem is versenyezhet veled, ily rendkívüli alkalmakkor ...  
 — Mi is kiszoktunk tenni magunkért férjem uram; mint majd a példa mutatja. (Folyt. köv.)

## Becsületért.

(Francia elbeszélés.)

Irta A. Gennevraye.

(Folytatás.)

Micsoda? — álmélkodott Teréz eme szavak fölött. — Hát az ő férje még mosolyog is! Mindenestre nagy meglepetés volt ez a fiatal asszonyra nézve, ki a férjét redős homlokkal látta rendesen. Ránézett Péterre; de abban a pillanatban jelentette egy szolga, hogy az ebédet föltálaták s egy magas fiatal ember, kinek egyik karja kötelékben volt, ajánlta föl Teréznek a másik karját.  
 — Testvérem, Dániel, ki már a gyógyulás útján van, — szólta a báróné; — ő is egyike azoknak, a kinek az ön férje az egyik vállát ismét rendes állapotába hozta. A kastélyból egész kórház lett.  
 Az ebédlőbe mentek s a fiatal ember Vaslinné asszony mellett foglalt helyet.  
 — Nem igen rég lakhatik kegyed asszonyom ezen a vidéken, mert noha a nővérem több mint egy év óta lakik itt, most először vagyok szerencsés kegyedet láthatni.

— Délvidéken tartózkodtunk; beteg voltam s így tovább maradtunk távol, semmint egyelőre gondoltuk.  
 — De, az orvos már negyed év óta jár ki hozzánk, kificamult vállam miatt és soha sem emlegette kegyedet. Mily féltékenység!  
 — Én sehová sem járok.  
 — De a nővéremet olykor mégis majd meglátogatja, ugy-e? Szokott kegyed lovagolni?  
 — Dehogy! Bizonyosan lesem én a lóról. Különbben nincs is paripánk, csak kocsilovunk.  
 — Nekem nagyon szelid paripáim vannak, — folytatta a fiatal ember; — mit szólna hozzá, ha lovagolni megtanítanám?  
 — Nincs hölgynergem.  
 — Van a nővéremnek négy is; csak egy lovaglólőltönyre lesz szüksége.  
 — De, talán nem is tetszenék az Vaslin urnak.  
 — Oly szigorú ember volna ő?  
 — Nem... de...  
 — Kegyed nagyon félhet tőle, mert kissé félénk pillantásokat vet felé. Ejh, orvos ur, ugyan szép dolgokat hallottam én önről! — kiáltott át Dániel az asztalon keresztül.  
 Péter nyugtalanul tekintett Terézre. Vajon mit mondhatott ennek a szelevedinek, ki folyvást vele cseveg? Teréz is vidáman válaszolgatott neki, mosolya közben tündöklő fehér fogait mutogatva. Oh, fiatal-ság! Mily kevés kell ahhoz, hogy két fiatal nevéss, kedélyesen társalogjon és megértse egymást!  
 Dániel folytatta:  
 — Majd lovagolunk mind a hárman a nővérem társaságában, ugy-e?  
 — A fiam akadályozni fog engem abban.  
 — Oh, hiszen az is alszik néha! Aztán, dajkája is van a kis fiúnak?  
 — Az én vagyok.  
 Eme nagyon természetes feleletre a hadnagy vidám arca elkomolyodott. Hogy lehet ily bájos teremtés dajka? Ily rendellenes dolgot csakis a vidéken tapasztalhatunk! S az orvos beleegyezett, hogy ez a szép fiatal asszony föláldozza magát, mint bármelyik polgárnő, a minőt Champs-Elysées-en látunk eleget, a mint a sivalkodó gyermekeket csitítgatják. No de vidéken más szokások uralkodnak, — gondolta Dániel s mosolygva folytatta a beszélgetést.  
 — Most már, miután ismeri asszonyom a Tourelleshez vezető utat, ugy-e gyakrabban ellátogat ide?  
 — Nem igen hiszem.  
 — Miért?  
 — Mert nagyon vad vagyok.

képezik a pogány arab költészet reánk maradt nyomainak nagy részét. A törzseknek egymás között szüntelen folyó versengésében és viaskodásában tudniillik a költők azzal vesznek részt, hogy az ellenséges törzs ellen becsmérő költeményeket szórnak, melyek a törzset a sivatag lakói szemében guny és megvetés tárgyává teszik. A hősök viadalait a költők gunyos költeményei kísérik; a békekötést okvetlen a költemények beszüntetése követi. A guny tárgyai és adatai, melyek a költő saját törzsének magasztalásával jártak, a törzsek hagyományaiból voltak merítve. Minden törzsnek meg voltak dicső emlékezetei a saját régiségeről és voltak becsutelenítő hagyományai az ellenséges törzs multjáról. Ezeket a költők tudták és használták verseikben. A régi arab nyelvnek nincsen is más szava e fogalomra: *költő*, mint e szó: »*sā'ir*«, mely annyit jelent: *tudó*, azaz: a ki a törzsnek történeti hagyományait ismeri, hogy azokat *gunyol* és dicsőítő verseiben felhasználhassa. Nagy baj volt, ha egy törzsnek nem akadt a maga emberei között költője, ki gunyverseket szórhatott az ellenséges törzsre. Ily esetben másunnan kellett költőt bérelni, ki a törzs ügyét — rendesen jó ajándékért — a magáénak ismerte el. Ily helyzetben volt Bálák, Mó'áb királya, ki távol napkeletről hozatta el Bileámot, a kiről azt halotta vala, hogy áldó és átkozó mondásai hatással vannak. Azt üzeni neki, hogy: »Ime egy nép, mely egyiptomból jött és elföldi az ország színe. Jer csak és szórj átkot e népre, hátha aztán háborút viselhetek ellene és kiűzhetem.« Az elátkozást itt nem kell abban az értelemben venni, a melylyel e szó későbbi időben szerepel. Hisz Bileám, midőn később azokat a szavakat mondja, »a melyeket isten szájára adott«, nem is annyira áldással, mint dicsőítéssel illeti a népet, a helyett hogy Bálák akaratára szerint gunyverseket szórna reá. A király azt kívánta tőle, hogy oly mondásokat intézzen a zsidók

ellen, a melyeket a pogány arabság *hidsá*-nak nevezett. Így jelölték a költők gunyoló mondásait. Hogy mily hatást tulajdonítottak a *hidsá*-nak és mennyire volt az képes a törzsek becsületes életén csorbát ejteni, azt másutt, az illető irodalomból szedett adatok alapján fejtettem ki bővebben. Ez alkalommal az a célom, hogy kimutassam, *min* alapul az a hatás, a melyet e pogány arabok a költők *hidsá*-jának tulajdonítottak, miért remegtek tőle, miért törekedtek gyakran, hogy annak megtörténtét a legnagyobb áldozatok árán is elhárítsák. Ugy találom, hogy azon a hiten alapult, melynek Bileám ad kifejezést, midőn a Báláktól kért *hidsá* helyett Izrael dicsőítésének eszközévé vált. Csak azt mondhatta a költő, »a mit isten adott a szájára.«  
 A régi arabokra nézve is tényleg ki lehet mutatni, hogy a *sā'ir*-t, a törzs költőjét, kinek versei a törzs dicsőségének, vagy a mi ezzel egyenlő, az ellenség gyalázásának szolgáltak, magasabb, természetfölötti erők sugallatával megadományozott embernek tartották, a ki olyat mond, a mit a felső hatalmak »szájára adnak.« Mint magasabb, isteni lények sugallata birhatott csak ama rettentő hatással a *hidsá*, melyet bárki szívesen háritott el magáról, vagy ellensúlyozott más *hidsá*-val, mely amannak hatását csökkentheté, vagy az ellenségre visszaháríthatá.  
 Nem rég fejtettem ki a »Budapesti Szemlé«-ben (1891-iki áprilisi füzet), hogy az iszlám hatása alatt mily gyökeres feledésnek indultak a pogány arabság szellemi életének hagyományai. De sok szájhagyományt megmentett számunkra az első és második század philologusainak gyűjtő munkája. Még az első mohammedán idők költői is oly friss elevevességgel tükröztetik a theologus körök által elnyomott eredeti arab szellemet, hogy gondolkodásukkal a régi szellem s régi világnézet örököseiként még közel egy teljes évszázadig fölélesztik előttünk az iszlamtól még

kevésbé érintett arab életet. A philologusoknak köszönjük azt az adatot, hogy a pogány arabok hite szerint a költőben *dsinn* lakozik, ki őt költeményeinek elmondására indítja. *Dsinn* azt jelenti, hogy »rejtett, azaz láthatatlan lény«. A pogány arab, kinek istenei nem igen különböznek a vad népek fetéseitől, ily *dsinne*kel népesítette be a természet különböző köreit s az emberek sorsát sok dologban az ő működésükké hozza kapcsolatba. A ki Wellhausennek egy erre vonatkozó fejezetét nem sajnálja elolvasni, alaposan megértheti e felfogás minden csinját-binját. Ily *dsinn* (sokan egészen helytelenül azonosítják vele a véletlenül rokonhangú *genius*-t) beszél a költő torkából is. Ő kölcsönzi neki a tehetséget arra, hogy költeményét előhossa és verseivel a maga és törzsének becsületét megvédje, 'Abíd b. al-abrasz, az iszlám előtti idők egyik költőjéről (Imru-ul-kejsz korában) azt beszéltek, hogy ilyképen jutott költői tehetségéhez. Egyszer becsületének megvédése vált köteletségévé. Ezt — mint láttuk — *hidsá*-val szokta az arab ember eszközölni. De 'Abíd soha költői tehetséget nem érezett volt lelkében. Egyszer éjjel álmában egy ismeretlen alak közelit feléje; valami csomófélet dug a szájába, ezekkel a szavakkal: »Kelj fel«. És midőn felkelt, önkéntlenül elmondta ama verseket, melyekkel megsértett becsületéért elégtételt szerzett.  
 A *dsinn* minden útján kíséri a költőt. Nem tartom kizártnak annak lehetőségét, hogy a pogány költő, midőn verse elején ismeretlen egyénhez intézi megszólítását, talán éppen *dsinn*-jét szólítja.  
 Ha a *dsinn* a költőt elhagyja, megszűnik minden költői tehetsége; egy sor verset sem tudna előhozni, ha a *dsinn* nincsen mellette. Azt beszéli egy irodalomtörténeti legenda, hogy a proféta a százéves Zuhejrt, a pogány kor költői leghíresebbjeinek egyikét megpillantván, így szól: »Oh Alláh, őrizd meg engem ennek daemonjától.« E pillanattól kezdve a híres

— A testvérem majd megszelidíti kegyedet; aztán, ha kegyed nem jön, majd meglátogatjuk mi.

— Unalmas lesz az önre nézve.

— Majd meglátjuk.

— Én nagyon keveset szoktam beszélni...

— A látásában is gyönyörködünk.

— Mi gyönyörűséget talál ön abban.

— Hát nem is tudja kegyed, hogy milyen szép?

— Erről egyáltalában mit sem tudok.

S Teréz, hogy véget vethessen a rá kellemetlenül ható bókoknak, a másik szomszédja felé fordult; de az ebéd pompás volt, a szomszéd sokat evett — s ivott rá »sec« et s nem igen ért rá, hogy Terézt mulattassa.

— Kegyed kénytelen az én beszédemet hallgatni, asszonyom; különben is, Alluy báró süket.

— Én meg néma leszek, ha ön nekem tovább is bókokat mond; én úgy sem hiszem azokat s nem is tudok azokra mit válaszolni. Beszéljünk inkább Dissé bárónéról, a ki engem oly szívesen fogadott; így aztán megértjük egymást.

— Nos, beszéljünk a testvéremről, ha éppen óhajtja kegyed.

Mikor az asztal mellől fölkeltek, Dániel visszavezette Terézt a szalonba. A kávé meg a likőrök után, a férfiak a dohányzó terembe mentek, az orvos kivételével, a ki soha sem szokott dohányozni.

— Mily derék, hogy ön nem leledzik abban a bűnbűnben! — szólt Disséné; — a férfiak bizony rosszul fogják föl a saját érdekeiket, mikor egy szívtart nem áldoznak föl egy nőnek a társaságáért. Ők egymás közt beszélgetnek, a mi nem nagyon mulattató. Mi legalább több szellemmel rendelkezünk, ugy-e doktor, mint például Alluy báró?

— Biz ő nem sok szellemet árul el; de annál több jutott kegyednek ebből.

— S mikor a dohányzó teremből visszatérnek, ruháikat, hajukat egészen áthatja az a szörnyű füst. Ugy-e asszonyom, ön sem állhatja ki azt az illatot?

— Oh, az én atyám szenvedélyes dohányzó volt s én szeretem a finom szivarok illatát.

— Nos, doktor, ön velem marad, még ha Vassinné asszony átmenne is a téli kertbe, boldogítani jelenlétével a férfi-társaságot.

— Ha megengedi, asszonyom, én önnél maradok, — válaszolta Teréz; — örömebb időzöm körében.

— Nagyon szeretném már látni önöknek a házat, ott a víz partján, azon az ígész vidéken. Mikor található ön otthon, asszonyom?

— Mindig...

Jelentették, hogy az orvosnak a fogata előállt.

— Már? — kiáltott föl a báróné.

— Vassin ur korán szokott fölkelni, — válaszolta Teréz.

— A viszontlátásig tehát! Isten önökkel.

A báróné az előcsarnokig kísért Terézt s nyájasan megszorította a kezét.

Mikor a házaspár kocsiba ült, eleinte mind a ketten hallgattak.

— Jól mulatott ön ma este? — kérdezte végre az orvos.

— Nagyon; Disséné asszony nagyon kedves volt.

— De nekem úgy tetszett, mintha a báróné testvére nagyon iparkodott volna önnek kedvében járni.

— Kérdezett engem, nem akarok-e lovagolni?

— Mily bohóság!... És mit mondott ön neki?

— Azt, hogy nem; mert hát sem paripám, sem lovagló öltönyöm nincs.

— Különben sem érnék rá, hogy önt kísérgessem s ön még sokkal fiatalabb, semhogy férje nélkül nyargalózzék az országutakon.

Péter nagyon kedvetlennek látszott s szinte megbánta, hogy a feleségét Tourellesben bemutatta.

— Soha sem láttam még őt ilyen vidámnak, — gondolta magában, — mint ma este, midőn azzal a fiatal emberrel beszélgetett.

Péter arca levertséget árult el.

— Mi lelte önt? — kérdezte Teréz.

— Semmi, semmi. Egyik betegemre gondoltam.

Mikor haza érkezte, beléptek a Teréz szobájába, a kis René sirt, hiába iparkodott őt Louise-tte vigasztalni.

— Éhes már, — szólt a cseléd, — egy óra óta sovárogoz ön után, asszonyom.

Teréz ölébe vette a gyermeket s csakhamar sikerült ezt elcsendesíteni.

Az orvos pedig visszavonult a szobájába.

— Most, asszonyom, — szólt Louise-tte, — minthogy ön visszatért a kicsikéhez, ugy-e, én is aludni mehetek? Késő az idő s én Manette előtt kelek föl.

Teréz intett a leánynak, hogy távozhatik.

Mi közben haját bontogatta s feküdni készült, visszaemlékezett ama szíves fogadtatásra, melyben a kastélyban részesült s úgy érezte, mintha egykori vidámsága visszatért volna.

— A báróné eljő meglátogatni engem a testvéremmel, — gondolta; — s mily udvarias volt ez a fiatal ember!... Csakugyan oly szép volnék én, mint ő azt többször említette? A férjem is mondta, hogy szép voltam ma; de hát ő sokkal komolyabb ember, semhogy női szépség felől ítéletet mondhatna; csak

De nevezetes az is, hogy a költői dsinn feltevése némelykor még mindenféle kényelmetlen helyzetből is megmenti az arabot. Az omajjád idő hidsá-költői között egy *Desrír* nevezetű magaslik ki, ki a maga idejében förtelmes gunyverset mondott a Numejr törzs fejére, e törzs költőjének Al-Rá'ínak jelenlétében. Ez nem találta fel magát annyira, hogy a maga részéről költői elégtételt szerezzen a guny tárgyává tett törzsnek. Midőn odahaza ezért szemrehányással illeték, azzal mentegetődzött, hogy biz Dserír nem is volt személyesen jelen; csak dsinnje volt ott, ez mondta a hidsát. Dsinnből pedig nem lehet, nem is kell elégtételt szerezni. Ily mély gyökeret vert a költői dsinn hite az arab társadalomban. Mohammed próféta hagyományos életrajzában mindennapos az az adat, hogy — legalább a közönséges előadás szerint — a pogány arabok, valahányszor koránja valamely darabját hirdette nekik, *örültnek* mondták az isten követeként fellépő kalmárt. E felfogást tévesnek mondhatjuk. Egy arab kifejezés helytelen magyarázatából ered. Az a szó, mely »örültet« jelent: *madsnún*, eredetileg azt fejezi ki: *dsinntől* megszállott ember. Ha *madsnún*-nak nevezték, csak annyit akartak ez alatt érteni, hogy hiába mondja Mohammed, hogy szavalata különb a költők verseinél, melyeket dsinn-ek sugalmaznak. Ő nem próféta, hanem költő (dsinntől sugalmazott ember). Felfogásunk helyességét a korán több helyből bizonyíthatjuk, a hol a próféta bővebb kifejezéssel szólaltatja meg ellenfeleit. Azt mondatja velük, hogy ő *sá'ir madsnún*, »dsinntől indított költő«, vagy *mu'allam madsnún*, »dsinntől kitanított ember«, azaz költő. Tehát semmi esetre sem »mad«, a mint az általános felfogás értelmében még a korán legújabb angol tolmácsa, Palmer is, minden alkalomadtán fordítja. Így tehát az arabok költői dsinn-jének kapcsolatában e részletet is jobban megérthetjük.

Goldziher Ignác.

azért mondta ő azt, hogy nekem örömet okozzon; meg azért, hogy szürke selyem ruhámat nagyobb kedvvel viseljem. Ha azonban gyakrabban megyek Tourellesbe, kissé több gondot kell fordítanom a toltettemre, nehogy falusias asszonynak tartsanak...

S Teréz, mikor elaludt, égszín-kék selyem ruháról álmodott. (Folyt. köv.)

## Tudomány és irodalom.

\* **Az akademiában** tegnap a harmadik osztály tartott ülést. Csupa szakszerű dolgozat került felolvasásra, köztük két székfoglaló is. *Than Károly* elnök. Először *dr. Schulek Vilmos* lev. tag foglalta el székét »A szembogár-szükítőnek kiszabadításáról« szóló értekezéssel, leírva a klinikáján több év óta gyakorolt műtéteket. *Dr. Thanhoffner Lajos* rendes tag »Ujabb vizsgálatok az izmok szerkezetéről és az izomidegek végződéséről« értekezett. Székfoglalójában az izomrostok természetét és az izomidegek végén levő sejteket ismertette, jelentvén egyúttal, hogy az izomérzést vezető idegkészülék felfedezésének nyomában van. Az éljenzéssel fogadott értekezés után *Konkoly Th. Miklós* olvasott fel két geofizikai dolgozatot. Végül még *Högyes Endre* rendes tag mutatta be *dr. Udránszky László* egyetemi magántanárnak »A központi idegrendszer chemiai összeköttetésének megváltoztatásáról a veszettség folyamán« című értekezését. A szerző e dolgozatában ama vizsgálatait ismerteti, melyeket részint a budapesti kórtani intézet Pasteur-intézetében, részint az egyetemi belgyógyászati klinika vegytani laboratóriumában végzett. Első közlés gyanánt a viztartalom ingadozásairól értekezett.

\* **Irodalomtörténeti Közlemények.** Az első évfolyam negyedik és utolsó füzeté most megjelent. 200 lapra terjedő kötet lett belőle. Első nagyobb cikke *Erdélyi Páltól* való, ki az »Attila és a magyar hunmondák« kérdését, az eddig tisztázott krónikai és történelmi rész eredményeit foglalja össze. Azután főleg a monda költői feldolgozását kutatja s a komponálás és jellemzés módjából azt a következtetést vonja le, hogy a »hun történelmi költői alakban élt őseinknél s hogy e költemények romjai a latin krónikák alá vannak temetve. E hun, jobban Attila-monda, csak átirásban jutott el korunkra. Énekbe volt-e az foglalva? Valószínűen. Egy történetíró szava dönti el a kérdést, midőn megemlíti, hogy a magyarok Attiláról szerettek énekelni. Cuspinianus korholja a németeket, hogy »őseik vitézségét nem dicsőítik énekekkel, mint a magyarok, kik leginkább Attiláról szerettek énekelni.« Érdekes cikk *Kerékgyártó Árpádé*, is, a ki »Kottauer Ilona emlékiratainak kutfői becsé« t vizsgálja és elsőrangú forrásműnek tartja, mely hű rajzot ad a 15. századbeli hatalmaskodó magyar urakról. *Ballagi Aladár* szerkesztő, két megjelent mű kapcsán »Két elfelejtett író«-ra, Pécelire és Péteri Takásra irányozza a figyelmet, közölve tőlük néhány jellemző verses mutatót is. *Horváth Cyrill* a Lobkovitz-kodex szétszórta verseit ismerteti. A könyvbírálatok közt van egy az »Athenaeum Kézi Lexikon«-áról, melyet a bíráló dicsér, főleg mert sok benne a magyar vonatkozás. Bodnár Zsigmond »Magyar irodalomtörténete« első kötetéről az a bíráló véleménye, hogy ha a módszerrel és felfogással nem is érthet mindenben egyet, a munkát nagybecsű s eredeti tanulmányokon alapuló dolgozatnak vallja. Ballagi Aladár élesen bírálja a Füredi Ignác-féle gyarló »Idegen szótár«-t, mely csak értelmetlen fordítás német »Fremdwörterbuch«-okból; Lehotzky Emil meg azokat a tévedéseket említi pár szóval, melyek a Haek Dávid-féle magyar költőkől fordított német anthológiában halomszám vannak. Még néhány könyvismertetés, az »adattár«-ban kiadatlan levelek s egyéb írárok lenyomata, végül pedig az 1890/1-dik tanév irodalomtörténeti értekezéseinek (az iskolai értesítőkből) könyvészeti lajstroma van a füzetben. Pontos név- és tárgymutató van vetve a végére és az első kötetben közölt cikkek tartalomjegyzéke eléje téve.

\* **Az 1848—49-diki »Történelmi Lapok«** első száma Kolozsvárt február elején fog megjelenni. A lap iránt szokatlan érdeklődés nyilvánult a közönség köreiben országszerte, csak éppen a honvéd egyletek, 10—15 kivételével nem mutattak iránta megfelelő érdeklődést. Kolozsvár megyeházának nagytermében, *Inczedy Sámuel* ezredes elnöke alatt összegyűlt a lap szerkesztésére alakult bizottság. Ez kimondta, hogy az első szám a címlapon a Kossuth képevel jelenjék meg. Az 1848-diki erdélyi oláh lázadás megszüntetésére vonatkozólag közölni fog egy felségkérelmet, melyet a főurak V. Ferdinándhoz intéztek. A honvéd-egyletek köréből Krudy Gyula nyiregyházi honv. egyleti elnöknek egy országos érdekű indítványát fogja lenyomatni s több apróságot a honvéd-egyletek köréből. A lap többi része történelmi, márc. 15-dikével kapcsolatos és több az 1848—49-re vonatkozó dolgozattal lesz tele. Említendő ezek között az 1848—49-diki honvédek arcképeinek összegyűjtésére tett javaslatok és foganatba vett intézkedések sat. A szabadságharcra vonatkozó cikkek repertóriumát Szinnyi József állítja egybe.

\*

költőnek megszűnt minden költői tehetsége. A próféta imája elűzte a költői daemont. Tudni való, hogy Mohammed sokat szenvedett a pogány költők gunyoló verseitől és volt miért félnie Zuhejr daemontjától. Ellenben, ha egy költő azzal fenyegeti ellenségeit, hogy »bizony nem szökött meg az én dsinnem,« ezel azt akarja mondani, hogy még mellettem van az, a ki képesse tesz, hogy verseimmel üldözzelek.

A költő tudja a dsinn-nek, mely őt kíséri, *egyéni* nevét is. Al-A'sá költő, ki a pogányság és iszlám átmeneti idejében élt, még pogány korából származó egy versében *Muszhil*-nak és *Dsihinnám*-nak szólítja dsinn-kísérőit. Még az iszlám II. századában Ibn Durejd (megh. 933-ban) azt beszéli, hogy álmoképpen bordal írására vett lelkesítést, és egy egész költeményt sugaltak neki a bor dicsőítésére. Midőn a sugalmazó nevét kérdezte, ez így felelt: »Én vagyok a te daemod, Abú Szádsiának hínak és rendesen Moszul-ban lakom.«

Látjuk ebből, mily egyéni, vérrel, hussal bíró lénynek tartotta az arab azt a daemont, mely a költőt sugalmazza és a ki költeményének, melylyel később a költő arat dicsőséget, tulajdonképen való szerzője.

E feltevésen indulva, aztán mindenfelét jobban értünk meg az arab irodalomtörténeti elbeszélésekből.

Egyszer egy ifju Al-Hutaj'a költőnek (ez is az átmenet idejében élt) egy versét szóról szóra elsavalja. Tudni való, hogy ebben az időben a költemények még nem voltak írásban megszerkesztve, és így könyv nélkül leginkább csak maga a költő vagy fogadott rhapsodjai tudhatták. »Te nem lehetsz más« így magyarázta egy jelenlevő e jelenséget, »mint a költőnek dsinnje«. Ezt tudhatja; hiszen az ő műve. Ugyane magyarázattal egy más hasonló alkalommal is találkozunk a félig-meddig pogány érzelmű Al-Farazdak ajkán.